

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING FAOLIYATIDAGI
TIZIMLI KAMCHILIKLARNI ANIQLASH VA ULARNI BARTARAF
ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH**

Narziyev Shaxzodbek Zoyirovich:

Ichki ishlar akademiyasi

"Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati"

kafedrasi o'qituvchisi

Matkarimov Mirzaakbar Ilhomjon o'g'li:

Ichki ishlar akademiyasi

"Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati"

yo'nalishi kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining jinoyatchilikning oldini olish, huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash, xavfli shaxslar bilan ishlash va mahalla hududlarida huquqiy tartibotni ta'minlashdagi faoliyati tahlil qilingan. Tadqiqot davomida amaldagi tizimdagi asosiy kamchiliklar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu orqali mahallalarda xavfsizlik darajasini oshirish va profilaktika samaradorligini yaxshilash imkoniyati ko'rsatildi.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, jinoyatchilik profilaktikasi, tizimli kamchiliklar, huquqiy tartibot, mahalla xavfsizligi, monitoring, raqamlashtirish.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda jinoyatchilik darajasi ko'plab hududlarda murakkablashib, yangi xavfli shakllarni olmoqda. Aholi sonining ortishi, shahar va qishloq hududlarida yashovchi aholi tarkibining murakkablashuvi, yoshlar orasida huquqbuzarlik holatlarining ko'payishi profilaktika inspektorlarining faoliyatini yanada dolzarb qiladi. Shu bilan birga,

texnologik taraqqiyot, ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyat va axborot oqimining kengayishi jinoyatchilikning yangi shakllarini keltirib chiqaradi, bu esa profilaktika inspektorlaridan yuqori malaka, tezkor tahlil va samarali choralar ko'rishni talab qiladi. Tizimli kamchiliklar mavjudligi, xususan, mehnat yuklamasining ortiqcha bo'lishi, axborot almashinuvi sustligi, texnik ta'minotning yetarli emasligi, jinoyatchilik profilaktikasining raqamlashtirilmaganligi va aholining huquqiy madaniyati pastligi, hududlarda xavfsizlikni ta'minlashning samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli, profilaktika inspektorlarining faoliyatini tizimli ravishda o'rganish, mavjud kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kunda dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u jamiyat barqarorligini ta'minlash, jinoyatchilikning oldini olish, aholining xavfsizligini oshirish va hududlarda huquqiy tartibotni mustahkamlashga bevosita hissa qo'shadi. Shu bilan birga, bu mavzu xalqaro tajribalar bilan solishtirish imkoniyatini beradi, samarali amaliyot va metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

Tadqiqot maqsadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – profilaktika inspektorlarining amaldagi faoliyatini tahlil qilish, mavjud tizimli kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishning samarali yo'llarini ishlab chiqishdir. Shu maqsad asosida jinoyatchilikning oldini olishdagi mavjud mexanizmlar va ularning samaradorligi o'rganildi, xalqaro tajribalar bilan solishtirildi va takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqildi.

Tadqiqotning materiali va usullari: Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi normativ-huquqiy hujjatlari, "Mahalla" tizimi bo'yicha hududiy statistik ma'lumotlar, profilaktika inspektorlarining xizmat hududi statistikasi va faoliyat hisobotlari, ekspert baholash, kuzatish, tizimli tahlil va qiyosiy tahlil usullari, shuningdek, xorijiy tajribalar (Rossiya, Qozog'iston, Polsha, Janubiy Koreya) tahlil qilindi. Bu usullar profilaktika inspektorlarining faoliyatidagi tizimli kamchiliklarni aniqlash va ularni

bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Tadqiqot natijalari. Tahlillar natijasida profilaktika inspektorlarining faoliyatida bir qator tizimli kamchiliklar aniqlangan. Mehnat yuklamasining ortiqcha bo'lishi ba'zi hududlarda bir inspektor 700–1200 nafar aholi bilan shug'ullanishiga olib keladi, bu esa nazorat sifatini pasaytiradi. Axborot almashinuvi sustligi mahalla, sog'liqni saqlash, ta'lim va sud idoralari o'rtasida ma'lumot almashishni qiyinlashtiradi. Texnik jihozlar yetishmovchiligi – kompyuter, internet va xavfsizlik vositalari cheklangan bo'lib, inspektorlarning ish samaradorligini pasaytiradi. Jinoyatchilik profilaktikasining raqamlashtirilmaganligi esa ma'lumotlarni qo'lda yuritishga olib keladi va xatolik ehtimolini oshiradi. Aholining huquqiy madaniyati pastligi inspektor ishini qiyinlashtiradi va jinoyatchilikni barvaqt aniqlash imkoniyatlarini cheklaydi. Sektorlararo hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ijtimoiy xizmatlar va mahalla faollari bilan hamkorlikni sustlashtiradi. Kamchiliklarni bartaraf etish uchun bir qator yechimlar ishlab chiqilgan. Jumladan, "Mahalla–Xavfsizlik" raqamlashtirilgan monitoring tizimini joriy etish va barcha hududdagi ma'lumotlarni yagona platformaga kiritish tavsiya etiladi. Xizmat yuklamasini optimallashtirish, aholi soniga qarab inspektorlar sonini oshirish, malaka oshirish kurslarini zamonaviy modullar asosida tashkil etish (psixologik yondashuv, mediatsiya, raqamli xavfsizlik) muhim chora-tadbir sifatida belgilangan. Hududlarda videokuzatuv tarmoqlarini kengaytirish, xavf holatlarini erta aniqlash imkonini oshiradi. Aholi bilan ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish, "Xavfsiz mahalla", "Qo'shni nazorati", "Yoshlar mentorligi" loyihalarini amalga oshirish profilaktika samaradorligini oshiradi. Tahliliy markazlar faoliyatini rivojlantirish jinoyatchilik sabablarini ilmiy asosda aniqlash va profilaktika strategiyasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, profilaktika inspektorlarining faoliyatida tizimli kamchiliklar mavjudligi ularning ish samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi. Mehnat yuklamasining ortiqcha bo'lishi, axborot almashinuvi sustligi, texnik jihozlar yetishmovchiligi, jinoyatchilik profilaktikasining raqamlashtirilmaganligi va aholining huquqiy madaniyati pastligi samarali ish olib borishga to'sqinlik qiladi. Shu bilan birga, tadqiqot orqali tizimli kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha bir qator yechimlar ishlab chiqildi: raqamlashtirilgan monitoring tizimini joriy etish, malaka oshirish kurslarini tashkil etish, videokuzatuv tarmoqlarini kengaytirish, hududiy hamkorlikni kuchaytirish va aholining huquqiy ongini oshirish. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilganda, profilaktika inspektorlarining faoliyati samarali va tizimli bo'lib, hududlarda jinoyatchilikning oldini olish imkoniyatlari sezilarli darajada oshadi. Natijada mahallalarda xavfsizlik darajasi oshadi, aholining huquqiy madaniyati rivojlanadi va jamiyatda huquqiy tartibotning yuqori standartlari shakllanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish jamiyat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikning oldini olish borasida muhim strategik ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mazkur tadqiqot asosida ishlab chiqilgan tavsiyalar hududiy organlar va mahalla faollari uchun amaliy qo'llanma sifatida ham xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent: Oliy Majlis, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6196-son Farmoni. – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi IIV. Jinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha statistik ma'lumotlar. – Toshkent, 2024.

5. Mahallabay ishlash tizimini takomillashtirish konsepsiyasi. – Toshkent: “Mahalla” agentligi, 2022.
6. Criminal Justice System Reforms. – New York: UNODC Publishing, 2021.
7. Policing and Crime Prevention. – London: Routledge, 2020.
8. Community Policing Strategies. – Washington D.C.: Department of Justice, 2022.
9. Korea National Police Agency Report. – Seoul, 2023.
10. Kazakh Ministry of Interior Annual Report. – Astana, 2022.
11. Profilaktika faoliyatida axborot texnologiyalarining o‘rni. – Toshkent: TATU nashriyoti, 2023.
12. Kriminalistik tahlil asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2020.
13. Huquqbuzarliklar profilaktikasi metodologiyasi. – Toshkent: Yuridik nashr, 2021.
14. Mahalla xavfsizligi konsepsiyasi bo‘yicha ilmiy-amaliy qo‘llanma. – Toshkent, 2024.